

Romerskt namnskick

I det romerska samhället var människorna indelade i friborna, frigivna och slavar. Denna indelning måste man känna till för att förstå det romerska namnsystemet.

FRIBORNA

Romerska män som var födda fria hade i allmänhet tre namn: ett praenomen (ung. "förnamn"), ett nomen gentile (ung. "släktnamn") och ett cognomen (ung. "tillnamn").

Praenomen valdes bland ett starkt begränsat antal namn. Det kunde därför i skrift förkortas. Alla visste ändå vilket praenomen som avsågs. Några av de vanligaste är: A(ULUS), C(AIUS) - uttalas Gajus - CN(AEUS) - uttalas Gnajus - D(ECIMUS), L(UCIUS), M(ARCUS), P(UBLIUS), Q(UINTUS), SER(VIUS), SEX(TUS), TI(BERIUS) och T(ITUS).

Nomen gentile var gemensamt för alla medlemmar av en viss släkt, även dess frigivna slavar. Nomen gentile brukade skrivas ut i sin helhet. Mycket kända släktnamn, t.ex., kejsarnas, kunde någon gång förkortas, t.ex. FL(AVIUS).

Cognomen, som skrevs ut i sin helhet, visade till vilken gren av en släkt en person hörde. Inom en del släkter använde man inget cognomen.

Exempel på namngivelse:

praenomen	nomen gentile	cognomen
C (= Gaius)	IULIUS	CAESAR
M (= Marcus)	TULLIUS	CICERO

Fullständig namnuppgift angav också vem man var son till. Det var faderns praenomen man använde, och det sattes - i böjningsformen genitiv - mellan nomen gentile och cognomen. Ciceros son, som liksom fadern hade M(ARCUS) som praenomen, hette alltså med mer utförlig namnuppgift:

M(ARCUS)	TULLIUS	M(ARCI)	F(ILIIUS)	CICERO
praenomen	nomen gentile	faderns praenomen	"son"	cognomen

En ännu fullständigare namnuppgift talade om vilket mantalsskrivningsområde (tribus) man tillhörde:

L(UCIUS)	PEDANIUS	Q(UINTI)	F(ILIIUS)	SCA(PTIA)	ETRUSCUS
praenomen	nomen gentile	faderns praenomen	"son"	tribus	cognomen

Vid adoption fick den adopterade sin adoptivfaders tre namn men visade sitt ursprung genom ett extra cognomen bildat på hans tidigare nomen gentile. Så t. ex. hette den blivande kejsar Augustus efter det att han blivit adopterad av Caesar: C IULIUS CAESAR OCTAVIANUS (hans ursprungliga nomen gentile var OCTAVIUS). De senare adoptivkejsarna följde dock inte dessa regler utan tillämpade ett mera individuellt namnskick. Även i övrigt är kejsartidens namnbildning friare.

En annan typ av extra cognomen är de hedersnamn som en person kunde få på grund av militära bedrifter, t.ex. GERMANICUS "erövrare av Germanien", DACICUS "erövrare av Dacien".

Kvinnor

Romerska kvinnor som var födda fria hade ofta bara ett enda officiellt namn, nomen gentile i femininum (ändelse -A), t.ex. IULIA, dotter till C IULIUS CAESAR, och TULLIA, dotter till M TULLIUS CICERO. Detta namn behölls de även efter giftermål, men makens namn, i genitiv, kunde läggas till.

SLAVAR

Både manliga och kvinnliga slavar hade bara ett namn. Så t.ex. hade M TULLIUS CICERO som sekreterare en slav som hette TIRO.

FRIGIVNA

Män:

Manliga slavar som frigavs antog sin förre herres praenomen och nomen gentile. Som cognomen lade de till dessa sitt gamla slavnamn. Vid fullständig namngivelse satte den sin f.d. husbondes praenomen (i genitiv) + ordet L(IBERTUS) "frigiven" på den plats där de friborna angav vem de var son till, d.v.s. mellan nomen gentile och cognomen. När slaven TIRO frigavs av M TULLIUS CICERO, blev han alltså:

MARCUS)	TULLIUS	M(ARCI)	L(IBERTUS)	TIRO
praenomen	nomen gentile	husbondens	"frigiven"	cognomen
(= husbondens)	(= husbondens)	praenomen		(= slavnamnet)

Kvinnor:

Kvinnliga slavar som frigavs satte sin förre husbondes nomen gentile (i femininum, ändelse -A) framför sitt gamla slavnamn. Liksom männen angav de sin husbondes praenomen i stället för faderns namn. NICE som tjänat hos T PACCIUS, blev då hon frigavs:

PACCIA	T(ITI)	L(IBERTA)	NICE
nomen gentile	husbondens	"frigiven"	cognomen
(= husbondens)	praenomen		(= slavnamnet)